

La clau de les claus

No sabia ben bé perquè, a última hora, s'havia decidit a agafar l'autobús. Els dos últims cops havia vingut en tren i ara es trobava davant un espai desconegut, que va trigar a reconèixer. De sobte se li van anar definint les imatges del petit trenet, el carrilet, amb vagonets de fusta verda, que et duia a contemplar tots els blaus del món; els blaus que, golafre, havia engolit el mar de Salou molt temps enrere i, gasiu, encara els conservava. Per ell i per la mare era tot un luxe, un luxe que es podien permetre cada dos anys, alguna vegada cada tres. Per això sentia, des de petit, un enyorament malaltís per la salabror blavissa, que l'havia portat a recórrer el camí de Salou a peu moltes i moltes vegades mentre rosegava solitud i ressentiment.

La seva vida estava plena d'ombres i aquesta n'era una més.

Palplantat, mentre estrenyia el paquet que duia contra el cos i intentava recuperar l'olor i els grinyols que feien el comboi desaparegut dins els plecans de la memòria dels vells com ell, va sentir com algú explicava que aquells tubs d'acer situats al mig de la rotonda recordaven el somni dels reusencs de segles enrere de fer arribar el mar a la ciutat. Si això hagués passat potser no hauria arribat a marxar mai.

Sense adonar-se'n, o potser sí, va anar endinsant-se a la ciutat seguint el trajecte que feia el carrilet fins arribar al Raval, com si sense voler-ho o saber-ho les sabates s'haguessin entestat a seguir les vies desaparegudes anys i anys enrere. Va adonar-se que la vila, per aquella banda, havia canviat. L'últim cop, de l'estació dels directes fins al centre, no hi havia trobat tanta diferència com les que veia ara. L'arquitectura i la població no tenien res a veure amb els records difuminats que encara servava d'aquella zona. La societat reusenca, sempre oberta a assumir nous reptes, en tenia un de potent amb la integració de tots aquells nous ciutadans vinguts de totes les parts del món. Ara no sols els gegants que representaven les diverses races eren una mostra del cosmopolitisme i de la vocació internacional que la ciutat feia anys que demostrava; ara hi havia molta feina a fer, i pel que llegia, pel que havia sentit, sabia que s'estava fent.

Al mig d'una avinguda ampla va trobar-se cara a cara amb la màquina de vapor. Li va fer l'efecte que s'enyorava. Enyorava els temps antics en què servia per alguna cosa. Durant uns anys va estar a l'abast de la canalla i encara se sentia una mica útil però des que l'havien posat aïllada, envoltada de flors, inaccessible, potser amb la bona voluntat de preservar-la d'actes vandàlics, desprenia la sensació de frustració que s'estén per la ciutat quan algú o alguna cosa deixen de poder seguir donant servei. Reus és una ciutat que va per feina i quan alguna cosa és retirada de circulació és com si, una mica, deixés de pertànyer a la població, com si la condemna de rebuig inapel·lable li comportés separar-se'n de l'essència, de deixar de ser una peça més, no cal una peça clau, de l'engranatge que fa moure, dia rere dia, la ciutat. Segur que així se sentia la màquina de tren i ell ho va entendre perfectament, perquè també s'hi havia sentit alguna vegada; aïllat, sol, isolat, separat, amb aquella sensació de no pertànyer enlloc, de ser un foraster a la pròpia terra.

Semblava que els peus continuessin decidint per si sols el camí, tenia la sensació que el conduïen sense que el cervell donés les instruccions adients i oportunes. A través de dues places també desconegudes, la del Baluard i la del

Teatre, segons resaven els cartells, va veure que havia arribat al carrer Major. Va evitar mirar la porta de la prioral; això ho deixava per la tarda. Va enfilem cap al Mercadal i per primer cop des que havia arribat a Reus, els peus i el cervell van posar-se d'acord per aconduir-lo a l'interior sempre càlid, hospitalari, acollidor, entranyable en el sentit literal del mot, del Centre de Lectura. Per molta gent l'entitat havia estat una segona casa per a ell no, per a ell havia estat la primera. El Centre li havia ofert tantes i tantes coses; moltes moltíssimes més que les que la mare, no per gust, ni per voluntat sinó per com havia anat tot plegat, no havia pogut fer-li a mans.

Pujant per l'escala va encarar-se amb l'Evarist Fàbregues de marbre que la presidia. L'havia conegut; de lluny, es clar. A un marrec com ell no se li havia acudit acostar-s'hi. De totes maneres recordava vagament com, quan era el xiquet poruc que s'aixoplugava al Centre de Lectura disposat a rabejar-se de tots els coneixements possibles, havien coincidit en aquella mateixa escala que ara estava pujant i s'havien mirat als ulls. Com ara. La mirada que recordava, però, era més càlida que la que li retornava el bust de pedra. Semblava que li fes algun retret. Com si estigués enfadat. Com si no entengués que els temps havien canviat i que de la mena de mecenes com ell ja no en quedés cap rastre. De totes maneres sempre n'hi havia hagut de mecenes, sort d'això: mecenes del temps, centenars, milers de persones que havien lliurat hores i hores de la seva vida per convertir il·lusions i projectes en realitat; i mecenes que potser no havien deixat anar de cop el grapat de duros de plata i de rals de l'Evarist Fàbregues però que havien contribuït a engrandir el patrimoni i la caixa de l'entitat, mica a mica, amb diners, llibres o obres d'art que esdevenien veritables glops d'aire fresc que oxigenaven la casa.

Va entrar a la sala de converses i va aclofar-se en una de les butaques encarades a l'immens Rusiñol. Poc galant va donar l'esquena a les senyores retratades per Galofre per perdre's entre els verds inacabables, tot fent companyia a la damisel·la que escapolint-se de la vigilància de la carrabina, buscava l'estimat pel camí que es perdia dins el bosc. Aquella dona asseguda, vestida de negre, que llegia impassible, convençuda que la seva protegida no corria cap perill, li va recordar la mare. La mare que després d'haver rebut la notícia que el pare havia mort en un accident a la fàbrica va tancar-se dins ella mateixa per no sortir-ne mai més. Com el corcò que es clava dins la fusta i rosega fins que la mort el troba empatxat de serradures o el cargol que renuncia a la humitat i a la llum i a la fresca per assecat-se dins la pròpia closca. Això li va passar a la mare, com una mena d'autòmat complia amb les tasques mínimes, a casa i a la feina, que els permetien a tots dos anar passant els dies del calendari que tenien penjat a la cuina. Uns dies sempre iguals: amb una hora fixa per llevar-se, la mateixa hora per fer els àpats, i la mateixa, sempre la mateixa, per anar a dormir. Amb una única excepció, cada dos anys, de vegades cada tres, un dia a l'estiu, anaven a Salou amb el carrilet. Per això ell únicament recordava haver-se sentit viu dins aquelles parets que ara l'acollien; davant el blanc i el negre de casa, amb tots els matisos del gris, que es van accentuar amb la grisor general que els envoltaria durant la postguerra cruel i absurda, el Centre de Lectura contenia tots els colors del món. I totes les aromes, i tots els sons: des del dringueig més fi fins al to més greu que l'oïda, capriciosa, capta a mitges.

De sobte va embadocar-se amb el paquet que havia deixat damunt els genolls i una ombra de dubte va enterbolir-li la mirada.

–Perdoni hem de tancar –la veu del conserge va mig despertar-lo. Li va agrair en silenci el to emprat, educat i cortès, com si el reconegués com a soci.

–Ja marxo.

Mentre s'aixecava va acaronar el paquet embolicat amb paper marronós temptat de deixar-lo en aquell moment; amb ganes d'enllestir la feina. Quan anava a fer-ho, en veure que el conserge se'l mirava encuriolit, va enfilat cap a l'escala, com el brivall agafat en plena malifeta, amb l'embalum sota el braç. Ho havia d'haver decidit abans. Mentre baixava va semblar-li que Evarist Fàbregas havia endolcit l'esguard.

No miris així que encara no saps què hi ha a dins. Va decidir seguir el pla com l'havia dissenyat; calia deixar-ho per després, com estava previst, no fos cas que es descobrissin les seves intencions abans d'hora i tot se n'anés en orris. El sol que llepava dues terceres parts de la superfície del carrer el va enlluernar i li va fer mig cloure els ulls. Va tirar amunt. Tenia gana. Va somriure mentalment, de manera sorneguera; ara que podria anar a l'Hotel de Londres no podia, feia anys que havia desaparegut. Ara que estava fart de seure a les millors taules de tot el món no podia seure a l'única que, des de ben petit, havia esdevingut tot un mite. La insensibilitat ciutadana d'anys enrere havia enderrocant el casalot dels Miró que presidia la Plaça del Prim plantant cara al Círcol. I no sols l'Hotel de Londres; tampoc ja no existia el cafè París, ni el Continental, ni el Bol d'Or, i fins i tot cal Simonet havia tancat. Per sort va adonar-se que alguna cosa encara quedava: noms que duïen a una tercera o quarta generació de botiguers i comerciants que havien sabut transmetre els gens per sang o com a premi a la fidelitat dels dependents, encara es podien veure lluents als rètols d'establiments que dibuixaven el Reus de tota la vida i que suraven com illes úniques en el mar de franquícies que podies trobar a tot arreu.

Al final va optar per tornar a la plaça del Mercadal i seure en una de les terrasses acompanyat de dues copes de vi de la terra, aquell vi aspre, generós i sensual, i d'alguna cosa per picar. I deixar-se seduir per la llum cada cop més daurada que s'ensenyoria de l'espai, aquella llum que Marià Fortuny va gravar-se a la retina i que traslladada a les magnífiques teles feia creure que l'havia importada dels sorrals del Marroc o del seductor sud d'Itàlia.

Mica a mica, a batzegades, la plaça, va anar omplint-se de gent i de remor que va anar convertint-se en música, en músiques, en moltes músiques diferents que semblaven tenir la mateixa arrel. Va reconèixer-hi aquells elements festius de la infantesa, els gegants i els nanos, que mai havia estimat potser perquè la mare els dies de festa major o el tancava a casa o eren els escollits per anar a Salou. Però n'hi havia d'altres; una munió de bèsties diverses que maldaven per brillar al costat de la tradicional mulassa. I joves disfressats amb vestits de colors i uns altres que anaven dins un cavall o un vaixell i tot un munt d'entremesos i balls que no coneixia. Al cap d'una estona es va atabalar. Ja no s'hi podia estar. L'aire havia agafat la textura d'un or vell enganxós i dolcenc. La joia i l'alegria estaven a un punt de solidificar-se i cobrir la plaça com un pal·li de seda gruixuda. Va considerar que havia arribat l'hora. Va aixecar-se de la taula i, com va poder, obrint-se pas entre centenars de persones va dirigir-se a la prioral.

Quan va entrar-hi li va semblar que un bon grapat de papallones omplien la magnífica volta gòtica. L'aleteig vigorós dels ventalls reals o improvisats amb el paper dels cants encomanava sensacions delicades i etèries, gairebé hipnòtiques, als qui gosaven badar-hi. El polsim daurat s'havia esquitllat per la porta i confabulat amb la pedra polida segles enrere ajudava a crear aquest escenari irreal i alhora tangible, on tots els presents formaven una mena d'ésser únic que, com sempre, l'excloïa a ell; almenys s'hi sentia, com sempre, exclòs. Assajaven els cants: els goigs de Sant Pere; una veïna de banc amb poca fortuna, tot sigui dit. De sobte una veu infantil amb matisos de cascavell argentat li va fer parar l'orella:

–Pare, què passarà ara?

–Doncs ara, quan arribin l'alcalde i els regidors, l'alcalde donarà la clau que guarda tot l'any perquè junt amb la del prior i la del síndic de la comunitat de preveres, puguin obrir l'armariet aquell del fons, el veus, i puguin treure el *Sant Pere bo*.

–I què és el *Sant Pere bo*?

–És un reliquiari fet d'argent que està tancat tot l'any i que sols surt avui per tornar-lo a tancar demà, després de la processó. Què no te'n recordes de l'any passat?

El xiquet va fer que no amb el cap.

–Pare?

–Digues?

–I què passaria si un any no hi hagués el *Sant Pere bo* dins l'armari?

–Va, no diguis bestieses– va fer el pare.

–Però que passaria? –insistia el brivall.

–Doncs, doncs .. que no hi hauria festa major– va improvisar el pare rosegant les paraules –mira, ja són aquí.

En aquell moment, precedits pels solemnes macers, l'ajuntament en ple entrava a la prioral. Van anar fins als primers bancs i van seure.

–I què fan ara?

–El que t'he dit abans; ara l'alcalde deixa la seva clau perquè puguin obrir l'armari.

El capellà jove encarregat de l'operació va posar la tercera clau al pany i va fer-les girar totes tres. I quan els cants arribaven a un punt àlgid en el moment en què els presents es pensaven que veurien de nou, després d'un any sencer sense poder-lo contemplar, el reliquiari del patró, l'únic que van veure era com el capellà jove ajustava la porta i anava a dir alguna cosa al prior a cau d'orella. Seguint les instruccions del prior el capellà jove va anar a dir alguna cosa a l'alcalde, qui acompanyat de tres membres del consistori, dos regidors i un funcionari, van seguir el prior que havia anat a la sagristia.

–No hi és –va fer el prior.

Ningú va badar boca.

–No hi és –va repetir –la relíquia ha desaparegut.

Tots seguien en un silenci espès mentre els retrets, de moment mentals, agafaven consistència de punt de fil.

–Què n'heu fet? –va gosar preguntar un dels capellans mirant de fit a fit el funcionari sorrut que feia cara de gat escaldat.

–Això vosaltres. Què preteneu ara? –va defensar-se el funcionari.

El prior i l'alcalde van demanar calma.

–Traiem l'altre –va dir l'alcalde. Es referia al reliquiari anterior, de fusta.

–El tenim a restaurar – va fer el prior.

–I què podem fer, doncs? –va preguntar algú.

Envoltats pel foc creuat de mirades malfiades dels seus col·laboradors, l'alcalde i el prior, tots dos gats vells, sabien que les mentides ja havien fet prou mal a la política i a l'església per seguir enredant el personal. No hi estaven disposats.

–Doncs dir la veritat –van fer gairebé tots dos a l'hora –dir que el reliquiari ha desaparegut i que farem tot el possible per recuperar-lo. Després ja aclarirem què ha passat.

A fora la gent es començava a posar neguitosa. No entenien què passava i perquè cada cop els feien cantar més alt.

–I què passa ara, pare? –tornava a ser el xiquet.

–No ho sé.

–Perquè no el treuen el *Sant Pere bo*?

–No ho sé.

–I si no el treuen, no hi haurà festa major? Mai més? No hi haurà més festa? I no sortiran més els gegants i els nanos? No hi haurà més tronades? I perquè?

Les preguntes del xiquet, que el pare no tenia esma de contestar, van planejar per sobre els caps dels assistents a Completes en el moment en què l'alcalde i el prior s'acostaven al micròfon per anunciar la desaparició. I en aquell instant, va sentir-se un grinyol, com si un giny mecànic es posés en marxa i de sobte tothom es va girar cap a la trona que és d'on provenia el soroll. Mica a mica van contemplar com del sostre de fusta de la trona baixava la part de baix, com una safata daurada, a través d'una mena de cadenes que s'anaven desplegant i que deixaven veure el dedins buit de l'espai. I a sobre de la safata que anava baixant hi apareixia el reliquiari de Sant Pere, el *Sant Pere bo*, cisellat per l'argenter Francesc Via, feia molts i molts segles. El capellà jove va pujar de tres en tres els graons amb risc de si queia deixar-s'hi les dents per agafar, quan va poder, el reliquiari i portar-lo a l'altar. Llavors sí que els goigs van ressonar més fort que mai fins arribar a tots els racons de la vila.

Dies més tard algú dels que hi van ser diria que havia vist com una mena de llum, un raig fi, que sortia dels bancs de l'esquerra fins arribar a l'escut de sobre la capella dels Tamarit i que havia rebotat al colom que presideix la trona. No cal dir que, fora dels quatre de sempre, ningú li va fer cas.

El cert, però, és que el nostre personatge va decidir que havia arribat l'hora de marxar; al final s'havia adonat, havia decidit, que les preguntes del xiquet no podien quedar sense resposta. Va obrir el paquet i en va treure una cosa; va tornar-lo a tancar i va girar-se per preguntar al pare del noi:

–Què em podria fer un favor?

–Si està a les meves mans?

–Coneix el Centre de Lectura?

L'interlocutor se'l va mirar com si no hi fos tot.

–Sóc membre del Consell Directiu.

–Li podria fer arribar això al President–va dir allargant-li el paquet.

–Cap problema, aquesta nit mateix. Anem junts de revetlla.

–Moltes gràcies.

I va marxar. Mentre els cants de dins lluitaven amb la música de gralla de fora va anar pujant amunt, amunt, cap a l'estació deixant enrere la joia que vivia tota aquella gent; una joia que com el gram, que com les males herbes, era impossible d'eliminar. Quan pujava al tren va sentir com la ciutat sencera vibrava amb l'esclat de la tronada; emborratxats de fum i de perfum de pòlvora

els reusencs segellaven l'aliança amb la seva terra i les seves tradicions. Mentre recorria uns altres indrets desconeguts plens de naus industrials i d'habitatges de recent construcció va poder contemplar com el cel de la ciutat s'omplia de verds i blaus, semblava que s'hagués avançat l'alba; com si la llum dels seus habitants s'hagués entestat en fer fora per sempre més les ombres i les tenebres que omplien el seu esperit; un esperit corsecat per la rancúnia i l'aïllament, per una desgràcia mal païda, per un seguit de misèries que el va fer marxar amb voluntat d'oblidar els anys d'infantesa grisa amb matisos d'atzabeja. Sols se'n salvaven, de tot plegat, les hores daurades viscudes al Centre de Lectura. I segurament havia estat precisament això junt amb les preguntes d'aquell noieta que no callava el que havia permès que les llums de la ciutat guanyessin la batalla a les ombres de la seva ànima.

EPÍLEG

Quan aquella mateixa nit, després d'haver assaborit amb tots els sentits el perfum de la pólvora, el president del Centre de Lectura va obrir el paquet que l'amic li havia lliurat, va trobar-s'hi tres claus i un bloc de notes amb tapes de cartró i fulls esgrogueïts. S'hi explicava el mecanisme que s'havia instal·lat per un professor de l'Escola del Treball i un deixeble seu, als anys 30 del segle passat, a petició el prior i de l'alcalde de l'època, per amagar el reliquiari del Sant patró, si en algun moment consideraven que perillava. S'hi explicava tot el procés de construcció, de buidatge del sostre de la trona, els materials utilitzats, la instal·lació dels mecanismes... i s'hi adjuntaven els dissenys. I com aquell aprenent dels anys 30 convertit en un dels industrials més importants del ram de l'electrònica, havia instal·lat uns xips perquè es pogués activar el mecanisme a distància o segellar per sempre més l'amagatall.

I també explicava com els havien lliurat unes còpies de les claus perquè poguessin treballar de nit, d'amagat de tothom. Era un llibre únic i estrany, que esdevindria una de les joies de la col·lecció local. També hi havia una nota en què li demanava que retornés les claus als seus legítims propietaris.

L'endemà a la tarda, un cop tancat de nou el reliquiari per tot un any; a la sala dels guardadors de la tronada del campanar, el president del Centre de Lectura va complir l'encàrrec. L'alcalde, el prior i el síndic van decidir destruir allí mateix les còpies de les claus amb voluntat de deixar que les tradicions seguissin el seu curs, que seguissin navegant pel riu de la història quotidiana sense que hi hagués el risc de temptar-la i, així, no s'arribessin a perdre mai més.

Jordi Agràs Estalella

Juny 2009